

Metai

Provance

Peter Mayle

Alma littera

SAUSIS

METAI PRASIDĖJO pietumis.

Mes visada manėme, kad Naujųjų išvakarės su vienuoliktos valandos išsišokimais ir iškilmingais pasižadėjimais tėra pras-ta priežastis priverstinėms linksmybėms, vidurnakčio tostams ir bučiniams. Taigi, kai išgirdome, jog už kelių kilometrų, La-kosto kaime, „Le Simiane“ savininkas savo mieliems klientams siūlo šešių patiekalų pietus su rožiniu šampanu, pamanėme, kad tai linksmesnis būdas pradėti ateinančius dvylika mėnesių.

Pusę pirmos restoranėlis iš akmenų sumūrytomis sienomis buvo sausakimšas. Čia galėjai pamatyti rimtų valgytojų – ištisos šeimos *embonpoint*¹, kuriais tampama kasdien po dvi tris valandas stropiai praleidžiant prie stalo nuleidus akis, tylomis atsidėjus mėgstamiausiam prancūziškam ritualui. Restorano šeimininkas, vyriškis, kuris, nors įspūdingo stoto, buvo ištobulinęs plevenimo meną, tą dieną vilkėjo aksominį smokingą ir ryšėjo varlytę. Pomada sutepti jo ūsai virpėjo iš susižavėjimo jam deklamuojant: *foie gras*², omarų putėsiai, jautienos kepsnys *en croûte*³, tyriausiu alyvuogių aliejumi

¹ *Pranc.* – storulių.

² Žąsų kepenėlės.

³ Trapioje tešloje.

apšlakstytos salotos, rinktiniai sūriai, stebuklingo lengvumo desertai, *digestifs*¹. Šią gastrominę ariją jis traukdavo prie kiekvieno staliuko, bučiuodamas pirštų galiukus taip dažnai, kad jo lūpos turėjo nueiti pūslėmis.

Ištarus paskutinį *bon appetit*², restorane įsivyraudavo maloni ramybė, idant maistas sulauktų deramo dėmesio. Mudu su žmona valgydami mąstėme apie ankstesnes Naujųjų sutiktuves, kurios dažniausiai vykdavo po nepermatomais Anglijos debesimis. Sunku susieti saulės šviesą ir ryškiai mėlyną dangų su sausio pirmąja, bet visi mums sakė, kad tai yra visiškai normalu. Juk mes Provanse.

Anksčiau čia lankydavomės kaip turistai, aistringai trokštantys kasmetinės dviejų trijų savaitių dozės tikros kaitros ir ryškios šviesos. Kaskart nenoromis išvažiuodavome besilupančiomis nosimis ir žadėdavome sau, kad vieną dieną čia apsigyvensime. Kalbėdavomės apie tai ilgomis pilkomis žiemomis ir drėgnomis žaliomis vasaromis, su nesveiku ilgesiu vartydami kaimo turgų bei vynuogynų nuotraukas ir svajodami pabusti nuo saulės spindulių, pro langus žvelgiančių į miegamąjį. Dabar, savo nuostabai, tai padarėme. Ryžomės. Nusipirkome namą, pramokome prancūzų kalbos, atsisveikinome ir atsiplukdę du savo šunis tapome užsieniečiais.

Tai įvyko greitai – beveik impulsyviai – tik dėl namo. Vieną popietę jį pamatėme, o per vakarienę mintimis jau persikėlėme į jį.

Namas stovėjo prie kaimo kelio, vingiuojančio tarp viduramžiškų kalnų miestelių Menerbo ir Bonjė, suplūkto tako

¹ Likeriai.

² Gero apetito.

tarp vyšnaičių ir vynmedžių gale. Tai buvo *mas*¹, arba vienkiemis, pastatytas iš vietinio akmens, kuris, du šimtus metų vėjo ir saulės gairinamas, įgijo blyškia medaus ar pilkšvą spalvą. Namas pradėjo gyvenimą aštuonioliktame amžiuje, turėdamas vieną kambarį. Jis plėtėsi atsitiktine tvarka, būdinga kaimo statiniams, padarydamas vietos vaikams, senelėms, ožkoms ir žemės ūkio inventoriui, kol tapo netaisyklingu triaukščiu pastatu. Viskas jame buvo tvirta. Sraigtiniai laiptai, kylantys iš vyno *cave*² iki viršutinio aukšto, buvo nutašyti iš masyvių akmens plokščių. Sienos, kai kurios – metro storio, pastatytos atsilaikyti nuo mistralių, sakoma, galinčių nupūsti asilui ausis. Už namo buvo uždaras kiemas, dar toliau – plaukimo baseinas iš baltų akmenų. Čia stūksojo trys šuliniai, augo pavėsingi medžiai ir liekni kiparisai, vešėjo rozmarinų gyvatvorės ir milžiniškas migdolmedis. Kai švietė popiečio saulė, nuo namo su medinėmis pusiau nuleistomis lyg mieguisti akių vokai langinėmis negalėjai atitraukti akių.

Be to, jis buvo nepaliestas, kaip paprastai nutinka, besikeičiančių savininkų užgaidų. Prancūzai turi silpnę statydintis *jolies villas*³ kur tik leidžiama, o kartais ir kur draudžiama, ypač – dar nenuniokotose gražiose kaimo vietovėse. Matėme jas, aplink senąjį Apto miesto turgų pabirusias dėžutes, pastatytas iš specialaus tamsiai rožinio cemento, kuris išlieka toks pat bet kokiomis oro sąlygomis. Tik nedaugelis kaimiškų Prancūzijos vietovių yra saugios, bent jau kol saugomos oficialiai. Vienas didžiųjų mūsų namo pranašumų – jis yra prie nacionalinio parko, priklausančio Prancūzijos paveldui, ribų ir nepasiekiamas betono maišyklėms.

¹ Sodyba (Provanso tarmė).

² Rūsio.

³ Gražias vilas.

Tuoj pat už namo dunkso Luberono kalnai, aukščiausia viršukalnė siekia beveik 3500 pėdų. Kalnai išraižyti gilių griovų, besidriekiančių beveik keturiasdešimt mylių iš vakarų į rytus. Kedrų, pušų ir ažuolų tankynės amžinai žaliuoja ir teikia prieglobstį šernams, triušiams bei medžiojamiems paukščiams. Tarp uolų ir po medžiais auga laukinės gėlės, čiobreliai, levandos ir grybai, o nuo viršukalnės giedrą dieną matyti Žemosios Alpės iš vienos pusės, Viduržemio jūra – iš kitos. Kone visus metus galima vaikštinėti aštuonias ar devynias valandas ir nepamatyti automobilio ar žmogaus. Tai lyg 247 tūkstančių akrų dydžio sodas, rojus šunims ir nuolatinė barikada, ginanti nuo nekviestų kaimynų antpuolio iš užnugario.

Supratome, jog kaimynai kaime reiškia ką kita negu mieste. Jūs metų metus galite gyventi savo bute Londone ar Niujorke ir beveik nesikalbėti su žmonėmis, kurie gyvena už šešių colių nuo jūsų, kitapus sienos. Kaime net už šimtų jardų gyvenantys artmiausi kaimynai tampa jūsų gyvenimo dalimi, o jūs – jų. Jeigu esate dar ir užsienietis, būsite laikomas kiek egzotišku ir todėl stebimas atidžiau nei paprastai. O jei įsigijote nuostabų seną ūkį, greitai pastebėsite, kad jūsų elgsena ir sprendimai tiesiogiai veikia kitų šeimų gerovę.

Savo kaimynams buvome pristatyti poros, iš kurios pirkome namą, per penkių valandų vakarienę. Kad ir kaip stengėmės, mums sekėsi sunkiai. Kalbama buvo prancūziškai, bet ne ta prancūzų kalba, kurios mokėmės iš vadovėlių ar klausėmės iš garsajuočių; tai buvo turtinga, vingri *patois*¹, kylanti iš gerklės gilumos, išvingiuojanti keletą nosinių pasažų ir pagaliau išsiliejanti kaip kalba. Vos žinomi garsai galėjo būti neaiškiai atpažįs-

¹ Šnekta.

tami kaip žodžiai pro *Provençal*¹ sūkurius ir vingrybes: *demain*² tapo *demang*, *vin*³ tapo *vang*, *maison*⁴ tapo *mesong*. Vien tai dar ne bėda, jei tik žodžiai būtų buvę tariami normaliu greičiu ir be kitokių pagražinimų, tačiau jie lėkė lyg kulkos iš kulkosvaidžio, dažnai su papildomomis balsėmis, pridurtomis prie galūnės. Taigi pasiūlymas paimti dar duonos (pirmas puslapis prancūzų kalbos vadovėlyje) pasigirdavo kaip vientisas pro nosį ištartas klausimas: *Encoredupanga*⁵?

Laimė, gera kaimynų nuotaika ir žavumas buvo akivaizdūs net ir tuomet, kai jų žodžiai liko paslaptimi.

Henrietė – rusvaplaukė, graži, nuolat besišypsanti moteris – su sprinterės entuziazmu stengėsi pasiekti kiekvieno sakinio finišo liniją per rekordinį laiką. Jos vyras Fostenas (ar Fostanas, daugelį savaitių mes manėme, kad jo vardas yra tariamas taip) buvo didelis, malonus, neskubių judesių ir atitinkamai lėtos šnekos. Jis gimė slėnyje, praleido čia visą savo gyvenimą ir mirs slėnyje. Jo *pépé* André, gyvenantis netoli sūnaus, būdamas aštuoniasdešimties metų nušovė savo paskutinį šerną, nustojo medžioti ir ėmėsi dviračio. Du kartus per savaitę jis numindavo į miestelį bakalėjos prekių ir paskalų. Jie atrodė patenkinta šeima.

Žinoma, jie buvo susidomėję mumis – ne tik kaip kaimynais, bet ir kaip būsimais partneriais, – ir pro *marc*⁶ upes, juodo tabako rūką bei dar tankesnę tarties šydą mes pagaliau supratome esmę.

¹ Provanso tarmė.

² Rytoj.

³ Vynas.

⁴ Namas.

⁵ *Encore du pain – vert.*

⁶ Vynuogių degtinės.

Didžioji dalis šešių akrų žemės, kurią nusipirkome kartu su namu, buvo apsodinta vynuogynais ir metų metus prižiūrima pagal tradicinę *métayage*¹ sistemą: žemės savininkas apmoka pagrindines išlaidas už naujų vynuogienojų įveisimą ir tręšimą, o ūkininkas atlieka laistymo, skynimo ir apkarpyimo darbus. Sezono pabaigoje jis pasiima du trečdalius pelno, o savininkas – vieną. Jei žemės savininkas pasikeičia, susitarimas yra peržiūrimas – tai ir rūpėjo Fostenui. Buvo gerai žinoma, kad didžioji dalis Luberono žemės nupirkta kaip *résidences secondaires*² ir naudojama tik savaitgaliais ar pramogoms, dirbama žemė pavirto įmantriais sodais. Buvo ir visiškos šventvagystės atvejų, kai vynuogynai būdavo iškerdami ir taip padaroma vietos teniso kortams. Teniso kortai! Fostenas net krūptelėjo iš pasidygėjimo kilsteldamas pečius ir antakius, vertindamas neįtikėtiną idėją pakeisti vertingus vynuogynus abejotinu malonumu kaitroje ten ir atgal svaidyti baltą kamuoliuką.

Jam nevertėjo jaudintis. Mes mėgome vynuogienojus, jų taisyklingas eiles priešais besidriekiančius kalnus ir tai, kaip vynuogienojai mainosi iš šviesiai žalios spalvos į tamsesnę, o iš jos – į geltoną ir raudoną, kai pavasarį ir vasarą keičia ruduo. Tuos mėlynus dūmus per karpymo sezoną, kai deginamos nuokarpos, ir kaip žiemą nukarpyti kelmeliai kyšo tuščiuose laukuose, – vynuogynai tiesiog privalo čia būti, o teniso kortai ir landšaftiniai sodai – ne. (Net ir mūsų baseinas, nors jį įrengiant bent jau nereikėjo iškirsti vynuogienojų.) Beje, juk dar yra ir vynas. Pasirinkome imti savo pelno dalį grynaisiais

¹ Žemės nuomos iš pusės.

² Užmiesčio viloms.

arba buteliais ir vidutiniškai gerais metais mūsų derliaus dalis bus apie tūkstantis litrų gero raudonojo ir rožinio vyno. Kiek mokėdami aiškiau netvirta prancūzų kalba pasakėme Fostenui, kad labai džiaugsimės galėdami pratęsti jau esantį susitarimą. Jis nušvito. Pamatė, jog visi puikiai sutarsime. Vieną dieną gal net galėsime pasikalbėti.

*

„LE SIMIANE“ SAVININKAS palinkėjo mums laimingų Naujųjų metų ir luktelėjo tarpdury, kol mes stovėjome siauroje gatvelėje žiūrėdami į saulę.

– Neblogai, ką? – pasakė jis mosteldamas aksomu apvilкта ranka link miestelio, markizo de Sado rūmų, kalnų panoramos ir giedro, skaidraus dangaus virš jų. Tai buvo nerūpestingas savininko gestas, lyg jis rodytų mums savo asmeninio dvaro kampelį. – Kai kam tenka laimė gyventi Provanse.

Taip, pamanėme, iš tiesų, kai kam tenka tokia laimė. Ir žiema čia tokia, kad mums nevertėjo temptis visų tų bjauraus oro reikmenų: batų, paltų ir colio storumo megztinių, kuriuos atsivežėme iš Anglijos. Jausdamiesi sotūs ir sušilę važiavome namo lažindamiesi, ar greitai galėsime pirmą kartą per metus išsimaudyti, ir giliai užjautėme tuos vargšus atšiauresnio klimato zonose, kenčiančius tikrą žiemą.

O tuo metu už tūkstančio kilometrų šiaurėje, Sibire, gimęs vėjas vis stiprėjo prieš paskutinę savo kelionės dalį. Buvome girdėję pasakojimų apie mistralius, varančius iš proto žmones ir gyvūnus. Kriminalinių nusikaltimų bylose jie būdavo švelninanti aplinkybė. Mistraliai pūsdavo penkiolika dienų iš eilės, su šaknimis raudami medžius, apversdami mašinas, daužydami langus, bloksdami senutes į griovius, vartydami telegrafo stulpus;

jie košdavo kiaurai namus lyg šalti, niūrūs vaiduokliai, sukeliantys *la grippe*¹, rietenas namuose, tinginystę, dantų skausmą, migreną – visas Provanso negandas, kuriomis nebuvo galima apkaltinti politikų; sukeldavo *sâcré vent*², apie kurį provansiečiai kalbėdavo su tam tikru mazochistiniu pasididžiavimu.

Tipiškas prancūziškas perdėjimas, manėme. Jei jiems tektų kęsti nuo Lamanšo atūžiančias audras ir beveik horizontaliai į veidą kliokiantį lietų, tuomet jie gal ir žinotų, kas yra tikras vėjas. Klausėmės jų istorijų ir norėdami suteikti pasakotojui malonumo vaizdavome, kad mums tai daro įspūdį.

Taigi buvome beveik nepasiruošę, kai pirmieji metų mistraliai kaukdami atlėkė į Ruanos slėnį, pasuko kairėn ir trenkė į vakarinę namo sieną. Jų jėgos pakako stogo čerpėms nublokšti į baseiną ir sudaužyti langą, kuris neapdairiai buvo paliktas atviras. Per parą temperatūra nukrito dvidešimčia laipsnių. Iš pradžių buvo nulis, paskui šeši laipsniai žemiau nulio. Marseilyje atliekami matavimai parodė vėjo greitį – 180 kilometrų per valandą. Mano žmona virtuvėje gamino maistą apsvilkusi palta. Aš bandžiau spausdinti apsimovęs pirštines. Liovėmės kalbėję apie savo pirmąsias maudynes ir rimtai pagalvojome apie centrinį šildymą. Ir štai vieną rytą pasigirdo traškančių šakų garsas, ir vienas po kito nuo vandens, užšalusio per naktį, spaudimo sprogo vamzdžiai.

Vamzdžiai atitrūko nuo sienos išsipūtę ir pilni ledo. Ponas Menikučis tyrinėjo juos profesionalia santechniko akimi.

– *Oh là là*, – pasakė jis. – *Oh là là*, – paskui pasisuko į savo jaunąjį padėjėją, kurį vadino tik *jeune homme*³ ar tiesiog *jeu-*

¹ Gripą.

² Baisųjį vėją.

³ Jaunuojų vyrų.

ne¹. – Ar matai, ką čia turime, *jeune*. Atvirus vamzdžius. Visai neapšiltintus. Žydrojo Kranto vandentiekis. Kanuose, Nicoje taip gali būti, bet ne čia...

Jis niekinamai caktelėjo liežuvium ir pamojavo pirštu *jeune* po nosimi pabrėždamas, koks skirtumas tarp švelnių pakrantės vėjų ir geliančio šalčio, kuriame stovėjome, ir kruopščiai užsimaukšlino vilnonę kepurę ant ausų. Menikučis buvo neaukštas ir tvirtai sudėtas, tiesiog gimęs būti santechniku, kaip jis pasakytų, nes galėjo įlįsti į ankštas vietas, kurios stambesniam vyrui būtų nepasiekiamos. Laukdamas, kol *jeune* pastatys litavimo lempą, ponas Menikučis skaitė pirmą iš visos eilės paskaitų ir rinktinių *pensées*², kurių aš vis linksmiau klausysiuos per visus ateinančius metus. Šiandien jis dėstė geofizikos teoriją apie vis atšiauresnius Provanso vėjus.

Trejus metus iš eilės žiemos buvo gerokai šaltesnės, tokias vargu ar kas galėjo prisiminti – tiesą sakant, tokios šaltos, kad pribaiigtų senuosiuos alyvmedžius. Tai buvo, kaip sakoma visame Provanse vos tik pateka saulė, *pas normale*³. Bet kodėl? Ponas Menikučis davė man dvi sekundes pamąstyti apie šį fenomeną ir ėmė dėstyti savo tezes, vis bakstelėdamas į mane pirštu, lyg norėtų įsitikinti, ar klausausi.

Aišku, pasakė jis, kad vėjai, atpučiantys šalčius iš Rusijos, atleikia į Provansą didesniu greičiu nei anksčiau, jiems reikia mažiau laiko tikslui pasiekti, todėl jie nespėja sušilti kelyje. O taip yra dėl to (ponas Menikučis padarė trumpą, bet dramatišką pauzę), kad keičiasi Žemės plutos konfigūracija. *Mais*

¹ Jaunuoliu.

² Minčių.

³ Nenormalu.

*oui*¹. Kažkur tarp Sibiro ir Menerbo Žemė tapo plokštesnė, todėl vėjas lekia tiesiai į pietus. Tai visiškai logiška. Nelaimėi, antrą paskaitos „Kodėl Žemė tapo plokštesnė“ dalį nutraukė dar vienas sproges vamzdis, ir mano mokymą nustūmė į šalį virtuoziškas darbas su litavimo lempa.

Vėjo poveikis Provanso gyventojams buvo greitas ir aki-vaizdus. Jie kasdien laukė saulėto oro ir jų nuotaika subjurdavo kaskart, kai jo nesulaukdavo. Jie žiūrėjo į lietuų lyg į asmeninį įžeidimą, kavinėse, purtydami galvas, jie užjausdavo kits kitą labai įtariai žvilgčiodami į dangų, lyg skėrių debesys būtų leidęsi ant žemės ir ropotų per balas. Jei nutiks kas nors blogiau nei lietinga diena, pavyzdžiui, kaip tas atšalimas žemiau nulio, rezultatas bus pritrenkiantis – dauguma gyventojų prapuls.

Kai sausio viduryje ėmė žnaibytis šaltukas, miesteliai ir kaimai aptilo. Savaitiniai turgūs, paprastai pilni spūsties ir triukšmo, sunyko iki skeletiško būrio neįbauginamų gyvulių augintojų, kurie, mindžikuodami ir gurkšnodami iš gertuvių, buvo pasiryžę geriau apšalti, bet gauti pajamų. Pirkėjai sukdavosi labai greitai, nusipirkdavo ir eidavo sau, vos stabtelėdami paskaičiuoti gražos. Barai sandariai užsidarė duris, langus ir tėsė verslą aitrioje tvankybėje. Įprasto slampinėjimo gatvėmis nebeliko nė ženklo.

Mūsų slėnis apsnūdo, ir man ėmė trūkti garsų, žymėjusių kiekvienos dienos eigą beveik taip pat tiksliai kaip laikrodis: Fosteno gaidžio rytmetinės giesmės, pašėlusio mažų „Citraën“ variklių traškėjimo – lyg riešutai ar varžteliai bandytų išbyrėti iš skardinės (tomis mašinytėmis ūkininkai parvažiuodavo pietauti), viltingų medžiotojų šūvių per popietinį „patruliavimą“

¹ Na taip.

vynuogynuose kitoje kalvos pusėje, tolimo grandininio pjūklo džeržgimo miške, šunų sutemų serenadų. Dabar tvyrojo tyła. Valandų valandas slėnyje būdavo visiškai tylu ir tuščia, ir mums pasidarė įdomu, ką gi visi veikia?

Žinojome, jog Fostenas keliauja po kaimynų fermas kaip kviestinis skerdikas, pjaudamas triušiams ir kiaulėms gerkles ir nusukinėdamas sprandus antims bei žąsims, kad jie galėtų būti paversti į virtos mėsos paštetus, kumpius ir *confits*¹. Manėme, kad tai netinkamas užsiėmimas švelnios širdies vyru, lepinančiam savo šunis, bet akivaizdu, kad jis buvo pakankamai vikrus, greitas ir, kaip kiekvienas tikras kaimietis, neblaškomas jausmingumo. Mes galėjome auginti triušį kaip naminių gyvūnėlį ar emociškai prisirišti prie žąsies, bet juk atvykome iš miestų ir prekybos centrų, kur mėsa visiškai nebeprimena jokios gyvos būtybės. Supakuoti į polietileno plėvelę kiaulienos kotletai yra higieniški, abstraktūs dalykai, neturintys nieko bendra su šiltu mėšlinu kiaulės kūnu. Tačiau čia, kaime, negalėjai nepastebėti tiesioginio ryšio tarp mirties ir pietų, o ateityje dar bus daug progų, kai jausimės dėkingi Fostenui už jo žiemos darbą.

O ką veikė kiti? Žemė buvo sušalusi, vynuogynai apkarpyti ir užsnūdę, o medžioti buvo per šalta. Gal jie visi išvyko atostogų? Ne, žinoma, ne. Čia gyveno ne tie ūkininkai džentelmeniškai, kurie leidžia žiemas slidinėdami kalnuose ar buriuodami Karibuose. Atostogaujama namuose rugpjūtį: persivalgoma, džiaugiamasi siestomis ir ilsimasi prieš ilgas *vendange*² dienas. Tai buvo mįslė, kol atkreipėme dėmesį, kiek daug vietinių

¹ Konservus.

² Vynuogių derliaus nuėmimo.

gyventojų yra gimę rugsėjį ar spalį, taigi galimas, bet nepatikrintas atsakymas atėjo pats savaime: jie darbuojasi namie darydami vaikus. Provanse yra visokių darbų sezonų, o pirmieji du metų mėnesiai tikriausiai skirti dauginimuisi. Tačiau niekada nedrįsime to paklausti.

Šaltas oras atnešė ir ne tokių intymių malonumų. Be aplinkui tvyrančios ramybės ir tuštumos, buvo ir savotiškas Provanso žiemos kvapas, kurį paryškina vėjas ir švarus, sausas oras. Vaikščiodamas po kalvas dažnai galėdavau užuosti namą dar jo nepamatęs, tik pajutęs dūmų kvapą, kylantį iš nematomo kamino. Tai vienas pirmapradiškiausių gyvenimo kvapų, visiškai išnykęs daugelyje miestų, kur priešgaisrinės taisyklės ir vidaus įranga pavertė židinius užmūrytomis skylėmis ar droviai rusenančiomis „architektūrinėmis detalėmis“. Provanse vis dar naudojami židiniai – virti, sėdėti aplinkui, kojas šildyti ir akis palepinti, – ugnis užkuriama anksti rytą ir kūrenama visą dieną pakišant žemaūgių Luberono ažuolų ar bukų nuo Mon Vantu kalvų pliauskų. Temstant pareidamas namo su šunimis, visada sustodavau pažvelgti į slėnį, į ilgus išsirangiusius dūmų kaspinus, kylančius nuo ūkių ir besisklaidančius palei Bonjė kelią. Tai buvo ženklas, priversdavęs mane prisiminti šiltą virtuvę, gerai ištroškintą mėsą ir nenustodavęs žadinti apetito.

Įžymusis Provanso maistas yra vasariškas: moliūgai, persikai, šparagai, cikorijos, baklažanai, pipirai, pomidorai, *aioli*¹, žuvienė, nuostabios salotos su alyvuogėmis, ančiuviais, kietai virtais kiaušiniiais ir supjaustytomis ankstyvosiomis bulvėmis, sudėtomis ant spalvotų salotų lapų, blizgančių nuo aliejaus, švieži ožkos sūriai – tai prisiminimai, kurie sugrįždavo kan-

¹ Česnakinis padažas.

kinti mūsų kas kartą, kai žiūrėdavome į menką ir susiraukšlėjusį asortimentą Anglijos parduotuvėse. Mums nebuvo kilusi mintis, kad čia dar yra ir žiemos valgiaraštis, visiškai kitoks, bet taip pat labai skanus.

Provansė šaltuoju metų laiku gaminami sunkieji patiekalai. Jie padaromi tokie, kad įsiremtų į šonkaulius, palaikytų šilumą, suteiktų jėgų ir leistų nueiti miegoti pilnu skrandžiu. Jie nėra tokie gražūs kaip dailios ir meniškai paruoštos porcijos, patiekiamos madinguose restoranuose, bet šaltą naktį, pučiant aštriems lyg skustuvas mistraliams, jiems neprilygsta niekas. Temstant vienas kaimynas pakvietė mus vakarienės, buvo gana šalta, ir netolimą kelią į jų namus teko pabėgti.

Įėjus pro duris mano akiniai aprasojo nuo karščio iš židinio, užimančio tolimosios kambario sienos dalį. Kai migla išsisklaidė, pamačiau, kad didelis, languota staltiesė užtiesas stalas padengtas dešimčiai žmonių; draugai ir giminaičiai ruošėsi atvykti mūsų pasižiūrėti. Viename kampe plepėjo televizorius, iš virtuvės jam antrino radijas, visokiausi šunys ir katės buvo vejami už durų, kai tik atvykdavo koks svečias, o su kitu vėl sugrįždavo atgal. Buvo atnešti padėklai su gėrimais: aperityvu vyrams, karštu, saldžiu muskatiniu vynu moterims, ir triukšmingi svečiai surengė mums kryžminę apklausą apie orą. Ar Anglijoje jis toks pat blogas kaip čia? Tik vasarą, pasakiau aš. Jie rimtai sužiuro į mane, bet kažkuris išgelbėjo iš nemalonios padėties pradėdamas juoktis. Gerokai pamanevavus dėl vietų (nebuvo tikras, ar jie nori sėdėti šalia mūsų, ar kuo toliau), susėdome prie stalo.

Buvo neužmirštama vakarienė, tiksliau, keletas neužmirštamų vakarienių iškart, nes tai peržengė visas mūsų gastronomines ribas ir dėl kiekybės, ir dėl trukmės.

Puota prasidėjo nuo naminės picos – ne vienos, o trijų: su ančiuviais, su grybais ir su sūriu – kiekvienos paimti po gabalėlį buvo privaloma. Paskui lėkštės buvo išdažytos duonos gabaliukais, atkneibtais nuo dviejų pėdų ilgio kepalų, gulintių stalo viduryje, ir atneštas naujas patiekalas. Tai buvo *pâtés*¹ su kiškiena, šerniena ir strazdiena. Be to, rupus, daugiausia iš kiaulienos virtos mėsos paštetas, užpiltas *marc*², *saucissons*³ su juodųjų pipirų grūdeliais ir plonyčiai saldieji svogūnai, marinuoti su šviežių pomidorų sultimis. Lėkštės vėl buvo išdažytos ir patiekta antis. Atnešti *magret*⁴ gabalėliai buvo išdėstyti kaip vėduoklės ir apsupti dailiu padažo ežerėliu – tai buvo subtilus naujo kulinarijos meno patiekalas. Mes gavome po visą šlaunelę, visą šlaunelę, užpiltą tamsiu, pikantišku padažu ir api-barstyta miško grybais.

Kai laimingi, kad sugebėjome pabaigti, atsilošėme, šiek tiek panikuodami ėmėme stebėti, kaip lėkštės buvo dar kartą išdažytos, ir ant stalo buvo pastatytas milžiniškas, garuojantis dengtas puodas. Tai buvo firminis mūsų šeimininkės patiekalas – prašmatnus, tamsiai rudas triušio *civet*⁵ – silpni mūsų prašymai duoti mažas porcijas buvo ignoruojami su šypsena. Mes ir tai suvalgėme. Sukirtome žalias salotas su česnakiniame aliejuje pakepintais duonos gabaliukais, storus apvalius *crottins*⁶ iš ožkos pieno, šeimininkų dukters paruoštą *gâteau*⁷ su migdolais ir kremu. Tą vakarą valgėme gindami Anglijos garbę.

¹ Pyragai.

² Vynuogių degtine.

³ Dešrelės.

⁴ Kepsnio.

⁵ Troškinys.

⁶ Sūrelius.

⁷ Pyragą.